

Stojíme na prahu nové éry? (O návaznosti a střídání světových kultur)

Zajímavý a v jistém smyslu neologický pohled na úlohu a postavení Slovanstva, zejména západního, ve světové evoluci má Dr. Rudolf Steiner - rakouský spirituální badatel, iniciátor anthroposofie. Kdyby autorem dále uvedené teorie nebyl Germán a nebyla výsledkem racionální futurální extrapolace, odvozené z logiky minulého vývoje, mohla by se snad někomu jevit i jako projev naivního slovanského nadšenectví či jakéhosi neopanslavismu. Přibližme si nejprve zběžně pojem anthroposofie. Její základní metodou poznávání je nadmyslové zření, kterým zkoumá duchovní i zemské zákonitosti vývoje světa. Zkoumané oblasti, věci či jevy tak postihuje komplexněji než běžné vědní zkoumání. Protože člověka i svět považuje za výtvar ducha, nazývá se také duchovní vědou, přičemž i metoda bádání a poznávání vyžaduje duchovní výcvik a etické kvality. Není však náboženstvím ani filosofií. Ve sborníku, vydaném v roce 1990 Československou anthroposofickou společností, se mj. uvádí: "Anthroposofie Dr. Rudolfa Steinera je ve svobodném světě rozšířena po všech kontinentech a její praktická odvětví, založená na prohloubeném poznání, se úspěšně prosazují v pedagogice, medicíně, farmacii, v umění i v zemědělství." Podle Dr. Steinera je vývojový postup lidstva řízen tak, že v každém období existuje dominující národ či rasa, jejíž špičkoví představitelé, jakýsi duchovní výkvět, předejdou lidstvo a vypracují se, mnohdy za velkého utrpení a nepochopení, k dalšímu, vyššímu, ostatními dosud nepřijatému stupni lidství. Propracují hlouběji některou složku lidské bytosti (vůli, cit, intelekt, uvědomění se v Já, vztah k hmotnému a duchovnímu světu, ovládnutí nižších složek osobnosti a pod.). Takto "prošlápnu" cestu davu, který mnohdy nevědomě postupem staletí alespoň něco z toho absorbuje. Toto vše se ovšem dle Steinera děje v trvalé interakci s vůlí kosmického řádu, který ve vhodné době otevírá lidstvu vždy další a další evoluční možnosti. Tak v každé základní světové rasově-kulturní epoše může lidstvo postoupit k dalšímu stadiu vývojového žebříčku. Vše, co se děje na zemi k přerodu lidstva, má své kořeny v skrytých dějích duchovního světa, v programu vývoje Univerza. Proto bylo třeba tolik světových kultur, aby lidstvo vždy za jiných okolností a situací vypracovávalo další schopnosti a stupně, jako příroda se obnovuje v novém, svým klimatickým poměrům přizpůsobeném rouše jara. Kosmické vlny světových kultur jsou proudy, odpovídajícími přírodním vlnám rytmické obnovy přírody. Jsou dmutím života, v němž se zrozená kulturní vlna podobá jaru v rozkvětu květů, které se v létě proměňují v plody a teprve na podzim budou česány. Zbytky zašlých kultur se podobají stromům, z nichž krásné ovoce bylo očesáno a je uměle konzervováno, aby bylo požitelné i v zimě. Po svém zenitu tedy každá kultura degeneruje a tuhne v dogmatech. Zůstávají po ní staré kulturní a náboženské formy a tradice jako z nitra vyhnívající plod, který již nemá klíčivé síly semene. Postupem nám známého historického vývoje tedy lidstvo procházelo obdobím výkvětu prastaré Indie (duchovní vrchol představovali svatí Řišíové či Buddha, z děl zejména Bhagavad-Gíta, Vědy a Upanišády, které vedly zejména k samadhickému a nirvánickému stavu vědomí), kultury staré Persie a jejího duchovního vůdce Zarathustry, který učil jak o slunečním božství Ahura Mazdao, tak o zákonitostech lidského těla a přírody a jejích živlů. Další pokrok přineslo období kultury asyrsko-babylonsko-egyptské, která propracovávala zejména pocitovost jak ve vztahu k prožívání duchovně-magických iniciací, tak ve vztahu k okolnímu světu. Egyptané poznali i souvztažnosti makrokosmu a lidského mikrokosmu. Kultura latinsko-řecká vymanila lidstvo z dětského stavu a postavila pevněji, ze široka na zem a zároveň mu vtělila vědomí v duchovním Já prostřednictvím Krista. Po jejím úpadku je vystřídána anglo-sasko-germánskou kulturou, která rozvíjí schopnosti rozumu. Ve svém kladném působení přináší vzdělání a kulturnost, přesnost logiky a konstrukční nadání. Rozvíjí dále i přínos impulsu Kristova (rozikrucianství, zednářství, anthroposofie apod.). V záporném aspektu šíří agresivitu a rafinované ukájení nižších složek člověka. Každá z těchto kultur tedy prožívala své početí, postupný rozkvět a kulminaci. Po vydání plodů všemu

lidstvu odeznívá, upadá, vyčerpává se. Pozorujeme-li nynejší nevýraznost a někdy i kulturní chudobu např. Indie, Egypta, Řecka či Itálie, vidíme, že nejsou již s to žít na úrovni někdejšího rozkvětu a z duchovního hlediska již jen vyčerpaně živoří. Jejich duchovní prvky zatvrďají, zatímco prvky materiální jsou mnohdy dále v činnosti. Pro úplnost dodejme, že tuto vývojovou návaznost jednotlivých kultur Steiner nedělitelně spojoval s ideou reinkarnace. Podle ní se člověk jakožto věčná individualita opakovaně vtěluje v různých dobách a národech, aby postupnou nápravou minulých poklesků a zocelováním v nových zkouškách se vymaňoval z pout nevědomosti a zla a šel k zušlechťení a vyššímu stupni vývoje. Latentní semeno dokonalosti, vložené do lidské podstaty, se rozvíjí během dlouhé zemské evoluce. Do kulminující kultury se vtělují nejvyspělejší bytosti, které s úspěchem prošly minulé epochy. Při úpadku sem přicházejí již individuality více zatížené zlem. I germánská kultura možná již překonala svůj zenit a pomalu tvrdne a kostnatí v materialismu. Na řadě je dle Steinerja mladá a tvárná rasa slovanská, zpočátku její západní národy. Východní Slované se snáze nechávají unést nadšenými city, ale ty brzy vyprchávají a mění se u nich v impulsivní hněv, věrolomnost či bezpáteřnost. Chybí zde pevná konstruktivní krystalizace rozumu a rozmyslu, kterou právě západní Slované získali z germánského vlivu. Západní Slované, vyzrálí v intelektu vlivem staletého mísení krve a kultury vklíněním do germánského světa, mají předpoklady vyvíjet slovanskou citovost na pevném podkladě rozvinutého rozumu. Teprve později se těžkým třibením dopracují i jižní a východní Slované k přepracování výbušné, nekontrolované citovosti a vyvážení impulsivního srdce chladnou hlavou. Slované postaví vypěstované a všemi duchovními potencemi nadané individuality do služeb celku. Podle anthroposofů (např. Švýcara Dr. T. Zuzaka) vznikne tedy v našich zemích jakýsi prototyp nového člověka, který vytvoří syntézu složek germánské racionality a slovanského cítění. Tak se mají stát naše národy morálně vůdčími národy v Evropě. Podobně o tom hovoří dávné proroctví Sad-Bayů, uložené v archivu v Edinburgu. Též o mínění je i filosof Augustin Smetana, který již v první polovině 19. století tvrdil, jak uvádí Neffův Filosofický slovník, že "filosofie německá se vyžila; i jest na Slovanstvu, aby převzalo, co Západ vybuodoval. Dějiny jsou neustálý svár konečna s nekonečnem. Konečno je pozemské, nekonečno božské. Nástroje konečna jsou náboženství a právo, nástroje nekonečna jsou umění a láska. Svár tento bude překlenut přírodní vědou a až se tak stane, Slované shrnou ve svém lůně jednak svobodu Angličanů a Francouzů, jednak filosofii a vědu Němců, a dodavše k těmto prvkům tvaru uměleckého, vybudují novou blaženou říši lásky." Masaryk o Smetanovi píše: "Takto doplňuje humanitní teorii Kollárovu a dodává filosofický základ lidovým tužbám Havlíčka a Němcové." Německá šablonovitost, skupinovitost, vázanost na národ má svůj původ již v dávné minulosti, kdy se Germáni dlouho pociťovali jako údy jednoho kmene či národa, jako součásti jediné pospolitosti, jediného organismu. Jejich Já bylo vázáno na národní pospolitost. U Slovanů naproti tomu převažuje individuální hledačství ideí a jistot. Nejen Steinerovi, ale např. i Herderovi připadá východoevropská kultura jako veliká příprava na pozdější epochy. Proto Slované nepřijímají západoevropskou kulturu v jednotlivých detailech, ale jen v hrubých rysech. O Solověvově křesťansko-slovanské filosofii Steiner řekl: "Tato filosofie východní Evropy jde obrovskými kroky nad všechnu filosofii Hegelovu a Kantovu. Z její atmosféry cítíme zárodek pozdějšího vývoje. Jeho pojem Ježíše Krista lze pociťovat jako prorocké svítání, jako ranní záři červánků další kultury, neboť Kristus impuls mohl lidem zjevit jen málo z toho, co v sobě obsahuje. V Solověvově státu je Kristus krví, jež protéká všechen společenský život..."

Karel Funk